

НАЈАВУВАНИОТ БУМ П

ЕКОНОМИЈА
ИНВЕСТИЦИИ

НОВА СТРАНИ

ЌЕ ЈА ЗГОЛЕМИМЕ РЕП

"Ве уверувам дека за кратко време од "Жито-Прилеп" ќе направиме фирма со која Прилеп ќе се гордее. Ќе донесеме современа технологија, ќе го зголемиме асортиманот и нашите услуги ќе ги поставиме на високо ниво", потенцираше новиот сопственик на "Жито-Прилеп", Ѓорѓија - Џорџ Атанасоски.

Пишува: Рената МАТЕСКА

Најуспешниот македонски бизнисмен во САД и во светот, Ѓорѓија - Џорџ Атанасоски, повторно на дело ја докажа својата заинтересираност за инвестирање во Република Македонија, овој пат со купувањето на "Жито-Прилеп" од Прилеп. Очигледно беше и задоволството на вработените во оваа фирма, бидејќи нивната иднина е сигурна и безбедна. На свеченоста по повод купувањето на "Жито-Прилеп", со стратегија за нејзин натамошен развој,

пред вработените се обрати и господинов Атанасоски. "Чест ми е да ве поздравам, да Ви заблагодарам и да Ви посакам добро здравје и добра иднина за сите Вас. Како што знаете, јас сум еден од по-успешните бизнисмени во САД и имам своја компанија, која е високо рангирана со својата квалитетна работа и применетата современа технологија. Како резултат на мојот успех, а особено по независноста на Македонија, имам шанса да ја реализирам идејата која веќе долго време живеам во мене. Како чесен Македонец и вистински патриот, меѓу првите се вклучив во економ-

14 МАКЕДОНСКО СОНЦЕ 539 / 29.10.2004

Можеби единствениот позитивен пример за инвестиции во државата беше купувањето на "Жито-Прилеп" од страна на најуспешниот македонски бизнисмен во САД и во светот, Ѓорѓија-Џорџ Атанасоски, кој повторно на дело ја покажа својата заинтересираност за инвестирање во Република Македонија.

"Директните странски инвестиции се значајна компонента за економскиот развој на државата. Нивното привлекување ќе го ублажи проблемот со невработеноста, а ќе овозможи и дополнителни придобивки, како што се, трансфер на нова технологија и создавање капитал од аспект на стручен кадар", рече министерот за економија, Фатмир Бесими.

Големиот пад на индустријата - резултат на подолгорочните лоши состојби во економијата.

Иронијата на економскиот колапс нè одведе дотаму што во ерата на глобализацијата Македонија влезе сосема неподготвена, без соодветна визија и стратегија како да се справи со предизвиците кои ги наметнува овој процес. Преголемата рестриktivност во фискалната и во монетарната политика, исто така, влијаеше за создавањето проблеми во економијата, особено затоа што тие не се приспособуваа на економските циклуси - укажуваа економските експерти! Сега Република Македонија има нова Влада и би било добро таа да реализира барем дел од ветеното. Оваа, како и претходните влади, вети многу. Конкретно, актуелнава ќе се концентрира на "економскиот препород"!

ИНВЕСТИЦИИ И НЕВРАБОТЕНОСТ

Во 2004 година странските инвестиции нè избегнуваа, а можеби единствениот позитивен пример беше купувањето на "Жито-Прилеп" од страна на најуспешниот македонски бизнисмен во САД и во светот, Ѓорѓија-Џорџ Атанасоски, кој својот патриотизам и љубов кон татковината ја покажа и практично.

Инаку, во речиси сите странски извештаи климата за водење бизнис во Македонија беше оценета како една од најлошите во регионот, со што се спречуваат домашните и се одвраќаат странските инвеститори.

Кои се трите главни пречки за водење бизнис во Македонија, пред извесно време Светска банка ги праша македонските бизнисмени. За 87 проценти од нив, тоа е корупцијата во јавниот сектор, за 72 отсто проблем се нејаснотиите на постојните регулативи, а за 60 проценти е честото менување на законите. Освен ова, странците како многу лош особено го оценија процесот на издавање дозволи, кој беше опишан како дезорганизиран, со бројни процедури кои често се многу комплицирани. Големата корупција во државните институции и долгите административни процедури се сопирачка за странските инвестиции.

Иако последниве две години Македонија е на последното место во Европа според странските инвестиции, експертот за економија Стевчо Јакимовски беше оптимист. Според

Пишува: Рената МАТЕСКА

Според она што го имавме во 2004 година и проблемите кои ни останаа, оваа 2005 ќе биде уште една тешка година. Обичниот граѓанин нема да биде егзистенцијално пообезбеден, нема да живее поубаво, а камоли побогато и порелаксирано! За жал, невработеноста и сиромаштијата уште ќе останат проблем број еден. На оние кои досега не нашле работа, тоа нема да им успее ниту во 2005 година, освен ако не се случи чудо. Годинава ќе продолжи зголемувањето на цените, а граѓаните ќе имаат сè поплитки џебови. Досегашните терапии за решавање на економските проблеми не вродија со плод. Нивото на бруто-домашниот производ веќе петнаесет години, односно од почнувањето на процесот на транзиција, е само 60 отсто од нивото кое го имаше во 1989 година. Годината која измина е жигосана со алармантниот пад на индустриското производство. Освен тоа, како капак на сè, во 2004 година неизбежно се случила и штрајковите и се манифестираше социјалното незадоволство.

РЕРАСНА ВО РЕЦЕСИЈА

него, во следните две години странските инвестиции ќе се зголемеле за 100 проценти, а извозот ќе ни пораснел за 50 отсто. За жал, нема приватизации кои можат во државата да привлечат многу големи странски инвестиции. Македонија е насочена кон гринфилд странски инвестиции, а тоа се оние што почнуваат од нула, објаснија експертите. Мерките на Владата за забрзување на бирократските постапки за отворање бизнис во земјава останаа само на хартија. Експертите обвинија дека макроекономската политика која ја води Македонија е сè понефикасна и не дава простор за зголемување на инвестициите и на извозот, а со тоа и за забрзување на економскиот раст. Ова е став на поголем број македонски економски стручњаци. Но, Македонија мора да обезбеди подобри услови за влез на директни странски инвестиции, бидејќи нивото на домашното штедење не обезбедува простор за поголем стопански раст. Макроекономската политика која обезбедува стабилност, но не и развој, е истрошена и мора да се бараат модалитети кои ќе ги испеглаат таквите недостатоци, порачаа експертите. Според нив, има две клучни причини зошто во Македонија нема директни странски инвестиции: ригидна макроекономска политика и несоодветна пазарна структура со релативно слаби институции. Нашава земја, гледано дури и во рамките на регионот, е светлосни години далеку од лидер во привлекувањето директни странски инвестиции, што е загрижувачки факт. Меѓу другото, тоа се должи

"ЖИТО-ПРИЛЕП" Е МЕЃУ РЕТКИТЕ ИНВЕСТИЦИИ

на политичката нестабилност, но и на немањето константен и добар однос кон странските инвестиции. Една од слабите точки е тоа што СДИ во Македонија се концентрирани на два или три сектори, како и тоа дека досега тие не покажале повратен ефект во привлекувањето други странски инвеститори, како што е чест случај во останатите земји. Домашното штедење изнесува околу 13 отсто од бруто-домашниот производ, односно околу 500 милиони евра, што е недоволно за какво било поамбициозно инвестирање. Во структурата на странските инвестиции во земјава доминираат оние од јужниот сосед Грција, на која отпаѓаат 30 отсто, а доколку се одземе унгарското вложување во "Телеком", тогаш процентот се искачува на дури 50 отсто. За претставникот на УНДП, Фроде Мауринг, Македонија е пред историска можност да профитира и затоа порача да ги зграпчи новите предизвици. "Стапката на невработеност во Македонија минатата година изнесуваше 36,7 отсто, што е катастрофално висока. Речиси четвртина од населението лани живееше под прагот на сиромаштијата", посочи Мауринг, повикувајќи се на извештаите на УНДП. Според министерот за труд и социјална политика, Стевчо Јакимовски, политичката стабилност, ефикасниот судски систем и ажурната администрација се клучните прашања за привлекување директни странски инвестиции. Сериозен проблем за привлекување инвестиции се стечајните постапки, кои во земјава просечно траат од три до пет години. Тој нагласи дека директните странски инвестиции во земјава лани достигнале 96 милиони долари.

ШТРАЈКОВИ И НЕЗАДОВОЛСТВО

Генералниот штрајк на СОНК и преговорите со власта беа обележје на почетокот на 2004 година. Клучното прашање околу кое преговарачите се обидуваа да постигнат договор беше висината на надоместокот за хранарина, иако проблемите беа уште подлабоки. Синдикатот бараше при одредувањето на висината на надоместокот да се применува процентот од Колективниот договор. Штрајкувачкиот одбор од образованието, науката и културата, се закануваше и со штрајк со глад, ако Владата продолжи со притисок врз штрајкувачите. Претседателот на СОНК, Дојчин Цветановски, тврдеше дека освен што се манифестираше политички притисок, власта се

ИЛИЈА ПОПЈАНЕВ, ДИРЕКТОР

ОПЕЛ СО НОВА СТРА

ЕКОНОМИЈА
ИНТЕРВЈУ

"Авто Куќа" године ја воведо и интернетна клуб картичка, која на членовите им нуди други можности, како што се: полустот од 5 до 15 проценти на оригинални делови, аксесориси и работна рака, подароци од брендните кои ги застапува, бесплатни инспекциски прегледи, прием во сервис без ангажување, лопусти кај партнерите итн.

Рангираниот го воведо: Рената МАТСКА

Господине Попјанев, со опел дека сте освоиле дилер на ренгираниот светски познати Opel, Chevrolet и Daewoo, колку време Вашата фирма "Авто Куќа" е присутна на македонскиот пазар и какво е Вашето досегашно искуство во бизнисот со автомобили?

ПОПЈАНЕВ: Почетоците на "Авто Куќа" се вртат за потпишувањето на договорот со Opel во 1997 година, од тогаш и официјално станавме овластен застапник на оваа ренгирани европска марка во Македонија. Во 1998 година потпишавме договор за застапување и на брендот за лиценцираните Daewoo, а од оваа година стартувавме со Chevrolet (поранешен Daewoo). Во аминативе осум години постоење, успеавме да ја етаблираме "Авто Куќа" како сериозно професионална фирма во автобранаа за што е доказ и годишното признавање од Trade Point во изданието "2000 Најустани", каде се наоѓаме на 128 место или уште подобро на трето место во автобранаа, веднаш зад "Уроинтес" и "Аутомобил". Ова признавање доволно зборува за преданост на нашата фирма кон професијата прожба и одржување на автомобили и аксесориси и професионалниот пристап кон купувачите.

Девизата на Opel е "Свежи идеи - подобри автомобили". Која е Вашата девиза во работата, особено по последните промени во бизнисот и наметнувањето на царските давнаци?

ПОПЈАНЕВ: "Свежи идеи - подобри автомобили" е слоганот на нашиот корпоративен тим на Opel, со кој брендот се позиционира како креативен, иновативен, модерен и достапен до речиси сите целини групи на купувачи. Последното позиционирање на Opel, пред сè, ги тангираше купувачите лојални на овој бренд, конзервативците, големите компании и средновеќните семејства.

Со новата стратегија, Opel ги разви новите модели Meriva, Signum, Speedster, Tigra Twin-top, Vivaro, кои покрај нелегалните верзии на Corsa, Astra, Vectra, откриваат нови можности за другите категорији купувачи, како што се: младите луѓе, успешните бизнисмени, младите браќерства, семејствата кои градат уникатен имидж, рекреативците итн. Нашата мисија е, пак, овие врвни производи да ги направиме достапни и за нашите граѓани, со првостепен пазарна цена, повољни услови за финансирање, консултација и помош во изборот на ново возило, квалитетен сервис во периодот на користење на возилото итн. Фактот што до крајот на оваа година речиси петстотини семејства и компании ќе возат нови возила од нашата куќа, го оправдава горенакажото на Opel и за "Авто Куќа".

Како граѓаните можат да дојдат до овие предиспонирачки на возила и кои се начините на лизинг и кредит кои "Авто Куќа" ги нуди за купувачите на автомобили од марките Opel, Chevrolet?

ПОПЈАНЕВ: Условите за финансирање кои ние ги нудиме во соработка со лизинг компаниите и банките можност се нудат во и најлесно достапни за граѓаните на нашиот пазар. Како и секаде во светот, најзастапени лизинг системот поради едноставната процедура и минималните барања од купувачите. Договорот со БИСК Скопје вклучува лизинг со 20 проценти учество до 72 рати, кој е особено популарен кај нашите купувачи. Од кредитните линии би го издвоил кредитот за правни лица на Прокредит банка, кој мошне успешно ги тангира таксите, автозастапите и сите мали и средни претпријатија. Кредитот на Стопанска банка е интересен за фирмите лица, каде главна одлика е хипотека на истото возило, а рокот на отплата е до пет години. Се надевам дека многу брзо и кај нас ќе дојде времето кога кредитите ќе се издаваат само со лична карта, со жалбата од 2 отсто годишно, без учество, како што се функционира во цел свет.

Вашата фирма е една од ретните кои нуди возила по принцип старо за ново, со оглед на старото возило за ново. Каков е интересот за ова понуда?

ПОПЈАНЕВ: Нашата претпона кампања за стимулирање на продажбата со оглед на старите возила, "Ново си е ново", беше исклучително успешна и предизвика огромни одговори кај граѓаните, особено поради фактот што нашите купувачи на многу лесен и брз начин си ги заменија своите стари возила. Нашиот принцип е едноставен, бидејќи ние ги отпложуваме возилата без ограничување на марката и измената километража, а новите возила, главно, ги продаваме на отплата на кредит или на лизинг до пет години.

обидуваа и етнички да ги подели штрајкувачите и така да го скрши штрајкот.

"СОНК е мултиетнички синдикат, сите Македонци, Албанци, Срби, Турци се членови на Синдикатот. Еве, сега сакаат да заиграат и на таа карта. Повторно упатувам апел дека таа работа нема да успее", изјави Цветановски.

Штрајкот го следеше и Доминик Марлет, претставник на Интернационалата за образование од Брисел, кој даде негативна оценка за тоа дека во државата нема дијалог меѓу Владата, Синдикатот и бизнисмените.

За претходниот министер за труд и социјална политика, Јован Манасиевски, причините за штрајкот на СОНК биле апсолутно неоправдани, затоа што било прифатено суштинското барање на Синдикатот, за кое состојбата на административно замрзнување на платите, која трае веќе 10 години, суштински се менува.

"Навистина не ми е јасна стратегијата на Синдикатот. Како приоритетно се става едно периферно и комплетно несистемско барање, како што е зголемувањето на надоместокот за хранарина, додека суштинските постигнувања во преговорите се маргинализираат", тогаш изјавуваше Манасиевски.

Според него, Владата понудила дури и поатрактивен предлог од оној на Синдикатот, поаѓајќи од тоа дека структурата на примањата на вработените во Македонија е крајно неприродна, односно таа е остаток од еден стар систем.

Како по напишано правило и овој штрајк на СОНК беше "заташкан", а само пред неколку месеци, по којзнае кој пат, првиот човек на ССМ повторно се закани со протести, јавно признавајќи дека во текот на годината Синдикатот бил инертен.

"Во секој случај, ќе има протести, бидејќи премногу проблеми се напластени во изминативе 2 години. Многу малку од она што беше ветено на 15 септември е остварено и заради тоа мора да ѝ се даде сигнал на Владата дека трпението на народот е на крај", изјави Ванчо Муратовски, претседател на ССМ.

За неактивноста на ССМ многумина го обвинуваат Муратовски, а како резултат на тоа се и најавите за неговото мену-

ИНДУСТРИСКОТО ПРОИЗВОДСТВО ВРТОГЛАВО ПАЃА

Д.О.О. ЕУРОТЕРМ

ЕКСПЕРТ ЗА ТЕРМОТЕХ

Македонските потрошувачи имаат можност да ги видат производите на Eurotherm на штандот на Технома 2002 и 2003, а производите на Aermet на Технома 2004.

"Квалификацијата и квалитетот на нашиот инженерски кадар е на највисоко ниво благодарение и на стручната соработка со високостручни кадри од нашите универзитети", вели Горан Спиркоски, директор и еден од сопствениците на Д.О.О. Еуротерм.

Паша: Рената МАТЕСКА

Фирмата Еуротерм е релативно млада, основана е 1999 година, а е водена од стручен кадар со долгогодишно искуство во областа на термотехниката и термоенергетиката, за што потврда е секојдневниот развој и растение на фирмата, која е основана со мешовит македонско - грчки капитал.

"Еуротерм денес е реномирана фирма во областа на термотехниката и најновиот развој е базиран на две тесно поврзани дејности: проектiranje и изведба на системи за греење и климатизација како примарна дејност, и како директен увезник, оддел за големопроджба и малопроджба на опрема за централно греење и климатизација", вели Горан Спиркоски, директор и еден од сопствениците на Д.О.О. Еуротерм.

Еуротерм располага со сопствени инженерски тимови за проектирање, тимови за монтажа и сопствена сервисна мрежа. Располага и со поголеми магацински простор, кој има комплетна опрема за греење, водовод и климатизација.

"Се ова заедно - според Спиркоски - со нашата стручност и добра организационост придонесува успешно да одговориме на барањата и да се постигне крајната цел - задоволни клиенти".

Примарна дејност на Еуротерм е проектирање и монтажа на системи за греење и климатизација.

"Квалификацијата и квалитетот на нашиот инженерски кадар е на највисоко ниво благодарение и на стручната соработка со високостручни кадри од нашите универзитети. Нудиме идеални решенија за централна климатизација и вентилација на сите видови индустриски капацитети, станбени објекти и јавни установи. Во монтажа користиме огреана на повисоките познати компании од оваа област, како на пример: AERMET, FROGENIS, IS-

ТИМОТ НА ЕУРОТЕРМ НА СКОПСКИ СЛЕМ

ОД ПРЕТСТАВУВАЊЕТО НА ТЕХНОМА 2004

34 МАКЕДОНСКО СОНЦЕ 548 / 17.12.2004

вање од лидерската позиција. Во ССМ врие. За крајот од годината Синдикатот состави листа на најгорливите работнички проблеми, која ќе ѝ ја достави на Владата. Би било добро и пожелно кога некој и практично би ѝ се посветил на таа листа!

Минатата година, исто така, штрајкуваа и железничарите со неколкудневен застој на сообраќајот, а штрајкот го прекинаа по пронајдениот "времен" заеднички дијалог со власта. А штрајкуваа и многу други незадоволни или отпуштени работници на кои им пукна "филмот"!

КОРУПЦИЈА И ПАД НА ПРОИЗВОДСТВОТО

Според степенот на државна корупција, Македонија се наоѓа на врвот од транзиционите земји. Во студијата на Светска банка за корупцијата во 26 земји во транзиција, во периодот од 1999 до 2002 година, според првиот од двата анализирани критериума - државната корупција, Македонија води пред сите земји, а според вториот - административната корупција, таа се наоѓа на средина.

Странските експерти ѝ порачаа на Владата да се справи со корупцијата. Иако сметаат дека во Македонија е постигната политичка и економска стабилност, сепак странските експерти не кријат дека проблем број еден кој ги одвраќа инвеститорите е високиот степен на корупција и сивата економија, со кои Владата, препорачуваат тие, ќе мора да се справи.

Со една мала пауза во август, производството паѓаше цела 2004 година, од јануари наваму, и тоа најмногу во првиот месец, за 45 проценти. Двоцифрениот пад продолжи до јули. Во август производството порасна за 16 отсто, кога проработе скопската Валавница, откако ја купи Индиецот Митал. Но, при-

времени. Оттогаш нови падови беа забележани во септември и во октомври. Падот на производството влијаеше врз падот на целата економија. Домашните експерти побараа да се напушти рестриктивната политика на Владата. Таа не прифати и рече дека ќе се бори со други мерки, непосочувајќи со какви. Производството во јануари во однос на декември падна за 42 отсто, во однос на јануари 2003 година за 44,8 проценти. А во однос на просечното производство во минатата година, што се зема како најрелевантен податок, производството во јануари опаднало за 42,8 отсто. Тогашната Влада објаснуваше дека ваквиот катастрофален пад на производството се случил поради падот во секторот вадење руди, каде што производството беше намалено за фантастични 83 проценти. Прва директна последица на ваквите случувања во производството беше зголемувањето на и онака рекордната невработеност. Падот на производството во март, споредено со март 2003 година, изнесуваше 33 проценти. Состојбата во март дури беше и полоша од февруари, кога падот изнесуваше 30 отсто. Кога се добија и мартовските податоци стана јасно дека производството паѓало во целото прво тромесечие.

Претходните прогнози беа дека ако производството паднало и во март, тогаш со сигурност нема да може да се оствари ниту планираниот економски пораст за првото тромесечие годинава. Досега никој во државава не ги обелодени точните причини за овој континуиран пад на производството. Владата прогнозираше дека падот ќе се испеглал веќе во април, а во мај се очекуваше дури и пораст.

Априлскиот пад сепак беше помал и изнесуваше 19 проценти. Вкупниот пад на индустриското производство од јануари до април изнесуваше дури 24 проценти. Владата ги лоцираше виновниците за падот на производството - комбинација на лоши статистички показатели и фирми кои доставувале лажни податоци за сопственото производство. Извештајот на Економскиот центар за анализи, наредан од Владата, одеше на линијата на дотогашните ставови на министрите - да не се признава пад на економијата туку да се обвинат компаниите. Индустриското производство паѓаше и во јули. И покрај најавите дека во втората половина од годината падот ќе биде запрен, тој сепак продолжуваше. Лично тогашниот премиер најавуваше дека падот ќе запре во август. Според економската теорија, ако бруто-домашниот производ на една земја паѓа во две тромесечја едно по друго, тогаш таа е во

МНОГУ ОЧЕКУВАЊА И НАЈАВИ ОД ВИЦЕПРЕМИЕРОТ МИНЧО ЈОРДАНОВ

рецесија. Инаку, за 2004 година, Владата планираше дека економијата ќе расте 4 проценти.

Трговскиот дефицит, исто така, е голема болка на македонската економија. Во првите девет месеци тој достигна 854 милиони долари, што е речиси за двесте милиони повеќе од истиот период во 2003 година. Ова зборува за сè послабата моќ и конкурентност на македонското стопанство, кое сè повеќе увезува, отколку што извезува производи.

АФЕРИ И НЕЗАДОВОЛСТВО

Минатата година државава ја потресе аферата "млеко во прав", што значително ги загрижи граѓаните во однос на тоа што всушност конзумираат? Примероците земени од мало-продажбата покажаа дека за производството на јогурт и на кисело млеко се користело млеко во прав. Иако употребеното млеко во прав беше во рамките на дозволените 3 проценти, експертите предупредуваа дека тоа е штетно по здравјето, особено за малите деца. Според последните анализи, во ни едно млеко немаше прав. Полека се враќаше изгубената доверба кај потрошувачите, на што укажа и нормализирањето на откупот на млеко.

Годината која измина не беше поволна ниту за земјоделците, чиј вложен труд воопшто не беше исплатлив. Годинава земјоделците треба да добијат околу 13 милиони евра од Буџетот, што е повеќе за 25 проценти од лани. Според предлагачите, тоа би требало да обезбеди поголем развој во земјоделството, освен во ветеринарството.

Согледувајќи ја катастрофално лошата економска година и претседателот на државата, Бранко Црвенковски, на крајот од 2004 година најави проект за надминување на состојбите. Глобалната економска политика, ниската конкурентност на македонското стопанство и развојната политика за надминување на сиромаштијата во земјава, се стратешките прашања на проектот за економска политика и развој на Македонија, кој ќе го изготвува Кабинетот на македонскиот претседател во соработка со Виенскиот институт за меѓународни економски истражувања. Останува надежта дека Република Македонија никогаш повеќе нема да ја има лошата 2004 година и дека 2005 година и практично ќе биде година на економски препород!

ПОПОВСКИ ВО ДИЈАЛОГ СО ПРЕТСТАВНИКОТ НА ММФ